

KIRSAL YERLEŞİMLERDE GELENEKSEL KIRSAL KÜLTÜREL PEYZAJ ÖZELLİKLERİ

Traditional Rural Cultural Landscape Features In Rural Settlements

Dr. Öğr. Üyesi. Aslıhan TIRNAKÇI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE

ÖZET

Bir toplumun gelenekleri, sosyo-ekonomik yapısı, yaşadığı coğrafya, sahip olduğu kültürel değerlerle katmanlaşarak günümüz kültürel peyzajlarını oluşturur. Kendilerine özgü geleneksel yerleşim dokusu ve mimari yapısı olan doğal peyzajla bütünleşmiş kırsal kültürel peyzajlar kültürel peyzajların bir tipidir.

Bu çalışmada zengin doğal ve kültürel peyzaj kaynak değerlerine sahip Artvin-Şavşat ilçesi kırsal yerleşimlerin kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yapılan arazi çalışmaları sonucu kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 5 kırsal yerleşim birimi incelenmiştir. Örnek alanların kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin belirlenmesi amacıyla bir değerlendirme matrisi oluşturulmuştur. Sonuç olarak örnek alanlar bazında bölgenin geleneksel alan kullanım şekilleri, yerleşim dokusu ve yerel mimarisi ile öne çıkan kırsal kültürel peyzaj özellikleri insan doğa etkileşimi açısından peyzajın ara yüzleri ile bölgesel ölçekte değerlendirilmiş, geleneksel kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin geliştirilmesine ve korunmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelime: Kırsal kültürel peyzaj, Geleneksel yerleşim dokusu, Şavşat

ABSTRACT

The traditions of a society, socio-economic structure and the geography it lives in stratifies with the cultural values it possesses and creates today's cultural landscapes. Rural cultural landscapes integrated with natural landscapes, which have their own traditional settlement texture and architectural structure, is a type of cultural landscapes.

In this study, it is aimed to determine the rural cultural landscape features of the rural settlements of Artvin-Savsat, which has rich natural and cultural landscape resource values. As a result of the field studies conducted in the study, 5 rural settlements were examined in order to determine the rural cultural landscape features. An evaluation matrix has been created to determine the rural cultural landscape characteristics of the sample areas. As a result, on the basis of sample areas, the traditional land use patterns, settlement patterns and vernacular architecture have been evaluated on a regional scale with the interfaces of the landscape in terms of human-nature interaction, and suggestions were made for the protection and development of traditional rural cultural landscape features.

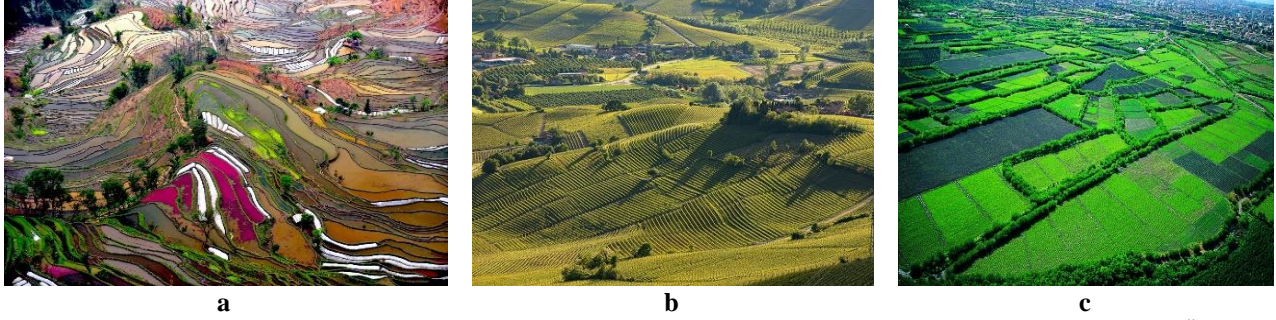
Key words: Rural cultural landscape, Traditional settlement pattern, Savsat

1. GİRİŞ

Peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, özellikleri insan ve/veya doğal faktörlerin etkileşimi ve faaliyetleri sonucu oluşan alanlardır (Council of Europe, 2000; Resmi Gazete 2003). Bu etkileşim sonucu doğal çevre insanlar tarafından değiştirilip yeniden yorumlanmış ve kültürel peyzaj kavramı ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve Turgut, 2013).

Kültürel peyzajlar üzerinde yaşayan toplumun kültürüne göre farklılık göstermekte, bir yandan mevcut ekolojik koşullara, diğer yandan da onu işleyen toplumların geleneklerine göre şekillenerek (Akdoğan, 2014) bulunduğu coğrafyanın kimliğini oluşturmaktadır. Kültürel peyzajlar, kırsal ve kentsel olmak üzere iki grupta sınıflandırılmaktadır. Doğal ve kentsel peyzaj alanları arasında geçiş kuşağını oluşturan kırsal peyzaj alanları; insanların, tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik, rekreasyon gibi aktiviteler ile doğayı değiştirmesi sonucu oluşmuş (Dirik, 2005), doğal değerlerin nasıl kültürel değerlere dönüştüğünü ve değiştiğini ortaya koyan alanlardır (Atik, 2019). Kırsal peyzajlar doğal peyzaj özellikleri ile birlikte kültürel yapıyı da içinde barındırması sebebiyle dinamik bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla kırsal peyzajları geleneksel kırsal kültürel peyzajlar olarak tanımlamak mümkündür (Cullotta ve Barbera, 2011).

İnsanların doğaya müdahalesi ile ortaya çıkan ve önemli kültürel değerlere sahip kırsal peyzajlar (Gottfried 1996), kırsal üretim biçiminin yerleşim dokusuna ve yapı kültürüne yansıdığı ilginç, özgün ve yerel kimlik taşıyan mekânlardır (Kiper 2013). Kırsal kültürel peyzajlar, toplumsal yapısı ve yaşam şekli, mekânsal ve fonksiyonel strüktürü, ekonomik yapısı, rekreasyon alanları ve etkinlikleri, doğal çevre ilişkileri ve peyzaj görünüşleri ile özgün karaktere sahiptir. Burada doğal çevre, yöreye özgü yerleşim karakteri ve kimliği kırsal peyzajların belirleyici unsurlarıdır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005). Dünya genelinde birçok kırsal kültürel peyzaj dünya mirası olarak tanımlanmış ve uluslararası düzeyde koruma altına alınmışlardır (UNESCO, 2019), (Şekil 1).

Şekil 1. Dünya Mirası Kültürel Peyzaj alanlarından örnekler (**a.** Honghe Hani Pirinç Terasları, **b.** Piedmont Üzüm Bağları, **c.** Diyarbakır Hesvel Bahçeleri)

Melnick (1983) kırsal kültürel peyzajın temel bileşenlerini genel kültürel peyzaj organizasyonu, genel alan kullanım sınıfları, özel arazi kullanım şekilleri, yapı-doğa ilişkisi, ulaşım ağları, sınır elemanları, dış mekan kurgusu, kültürel bitki örtüsü, yapı tipleri ve işlevleri, yapı malzemesi ve yapım tekniği, küçük ölçekli peyzaj elemanları (köprü, çeşme, levha, duvarlar vb.), mezarlıklar ve diğer sembolik alanlar, tarihsel değerler ve diğer algısal özellikler olmak üzere 13 ana başlık altında toplamıştır. Village Design Guide (2020) ise kırsal peyzajın karakterini oluşturan unsurları; topografya ve arazi, iklim ve cephe, jeoloji ve toprak, hidroloji, peyzaj düzenlemesi ve bitki örtüsü, uyum sağlama, habitat, ekoloji ve doğal yaşam, köy yerleşimi ve yerleşim düzeni, sınırlar, tarihi çevre, yapı malzemeleri, mevcut yapı formu, yollar ve sokak yapısı, yaya hatları ve toplanma alanları olarak tanımlamıştır.

Kırsal yerleşimler geleneksel olmaları sebebiyle özgündürler. Kırsal peyzajlarda yerleşimler için besin ve hammadde üreten arazi, insanlar tarafından kültüre edilerek, dönüştürülmekte ve özgün dokular elde edilmektedir (Hough, 1990). Kırsal yerleşimler ortak yaşantıya sahip, gelenek ve göreneklerine sadık, bir dini yapı, bir meydan veya bir çeşme etrafında toplanmış, genelde hayvancılık ve tarım faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlardır (Özgür, 2010). Kırsal kültürel peyzajın en önemli bileşeni kırsal yerleşimler ülkemizde köy ve köy altı yerleşimler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ana birimler köyler olup henüz köy niteliğine ulaşmamış yerleşim üniteleri köy altı yerleşimlerini (oba, mezra, yayla vb.) oluşturmaktadır (Avcı, 2016).

Karabağ ve Şahin (2011) konumlarına göre köyleri dağ, ova, yamaç, plato, kıyı, vadi köyleri olarak sınıflandırırken, İzbrick (1984) sahip oldukları kırsal üretime veya hakim ekonomik faaliyete göre köyleri ekinci, bahçeci, hayvancı, orman, balıkçı, zanaatçı-tarımcı, el sanatları-tarımcı, işçi-tarımcı, tarımcı-bahçeci-alışverişçi köyler olmak üzere sınıflandırmıştır.

Kimlik, doğa tarafından oluşturulmuş ya da insan tarafından üretilmiş tüm varlıkların benzerlerinden ayırt edilmesini sağlayan özelliklerin tümü; bir varlığın diğer varlıklardan farklılığı ve özgün olma durumudur (Lynch, 1960). Kültürel miras veya gelenekler, toplumun gereksinmelerinin nitelik ve karakteri, coğrafya, topoğrafya, iklim ve doğadan meydana gelen faktörler, teknolojik gelişim, değişen şartlara uyabilme yeteneği kimliğin oluşumuna etki eden koşullardır (Gürsel, 1993). Bu koşullar, kırsal yerleşimlerin yere ve geleneksel değerlere bağlı olarak şekillenen özgün yapılarını kazanmalarına, özgün peyzajların gelişimine neden olmaktadır. Geleneksel kırsal yerleşimlerin her biri birbirinden farklı ve baskın kimliklere sahiptir. Bu kapsamda kırsal yerleşimlere ait kimlik kırsal yerleşimin doğası gereği peyzaj niteliklerinin tanımladığı peyzaj kimliği ile açıklanabilir (Erdem, 2012).

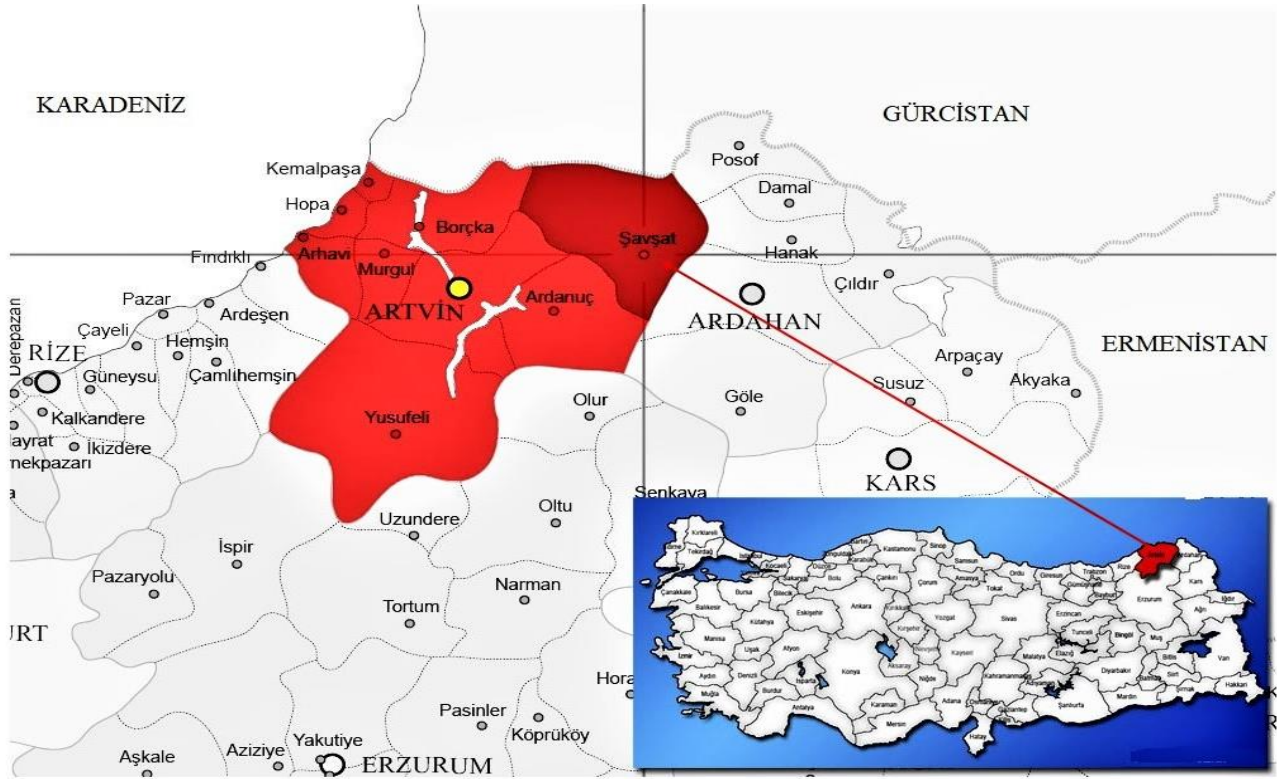
Kimlik üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu kentsel odaklıdır. Tek düze yapılaşmalarla kimliksizleşen kentlere karşı, fiziksel çevre ve özgün yaşam biçimleri ve kültürel değerleri ile şekillenen kırsal yerleşmeler bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Bu çalışmada kendine özgü zorlu coğrafyası ve yerleşim dokusu ile öne çıkan Artvin ili Şavşat ilçesinin özgü kırsal kültürel peyzaj özellikleri incelenmiştir. Özellikle son

yıllarda kırsal alanların da karşı karşıya kaldığı değişim sebebiyle sahip olduğu özgün peyzaj değerlerinin korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda çalışmanın bu boşluğu dolduracağı beklenmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Şavşat, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Artvin ilinin 8 ilçesinden biridir. Çalışma alanı Doğu Karadeniz Bölgesinin kuzeydoğusunda, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Gürcistan olmak üzere üç farklı kültüre sınır olması, Doğu Karadeniz iklimi ile Doğu Anadolu karasal iklimin geçiş bölgesinde yer alması nedeni ile zengin kültürel ve doğal peyzaj değerlerine sahiptir (Şekil 2).

Şekil 2. Çalışma alanı coğrafik konumu

Alanın topoğrafik yapısı 600 m ve 3171 arasında değişken bir yapıya sahiptir. Ancak kırsal yerleşim alanları 950 ile 1800 m aralığında yayılış göstermektedir. Çalışma alanı genelinde engebeli arazi yapısı drenaj ağları ile derin vadilerle işlenmiş ve hareketli bir topoğrafya yapısı ortaya çıkmıştır. Bu hareketli topoğrafik yapı doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin çeşitliliğine neden olmaktadır.

Meydancık Çayı, Şavşat Çayı ve birçok yan derinin açtığı vadilerde keskin sırtlar oluşmuştur. Bu sırtlarda eğimli yamaç morfolojisi hakim olup, eğim yamaçlarda %45'in üzerine çıkmaktadır. Çalışma alanında orman vejetasyonu, yüksek dağ (alpin) vejetasyonu ve sucul vejetasyon olmak üzere birbirinden farklı üç vejetasyon bulunmaktadır. 2000 m'ye kadar Doğu Ladini (*Picea orientalis* L.), Doğu Kayını (*Fagus orientalis* Lipsky.), Doğu Karadeniz Göknarı (*Abies nordmanniana* subsp.), Sarıçam (*Pinus sylvestris* L.), Sakallı Kızılağaç (*Alnus glutinosa* subsp. *barbata*), Kestane (*Castanea sativa*), Meşe (*Quercus* spp.), Adi Gürgen (*Carpinus betulus*), Akçaağaç (*Acer* spp.), Titrek kavak (*Populus tremula* L.), İhlamur (*Tilia* spp.) ve Üvez (*Sorbus* spp.) gibi iğne yapraklı ve yaprak döken türlerin oluşturduğu orman örtüsü, 2000 m'den sonra yüksek dağ çayırlarına dönüşmektedir. Ayrıca alanda irili ufaklı çok sayıda heyalan ve buzul gölü bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Şavşat Karagöl-Sahara Milli Parkı alanı içinde kalan Karagöl'dür.

Şavşat İlçesi M.Ö. IX. yüzyıllardan itibaren önemli bir yerleşim alanı olmuştur. M.Ö. 600-950 yılları arasında Urartular ve Kimmerlerin yaşadığı bölgede Saka Türkleri, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Araplar, Gürcüler, Osmanlılar ve Cumhuriyet dönemlerinin izlerini görmek mümkündür. Bu bağlamda çalışma alanı sınırları içinde farklı dönemlere ait tescillenmiş ve tescillenmemiş çok sayıda tarihi eser ve sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır.

Hareketli topoğrafyası, zengin florası ve tarihi dokusu beraberinde alan genelinde zengin ve özgün bir kırsal kültürel peyzaj çeşitliliğini getirmiştir. Alan genelinde orman, mera, tarım ve yerleşim alanları başlıca arazi kullanım tipleridir.

2.2. yöntem

Kırsal yerleşimler coğrafi, ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklere bağlı olarak farklı yerleşim dokusuna sahiptir. Kırsal yerleşim karakterinin korunmasında en önemli etken rakımdır ve bu bağlamda ulaşımı kolay olan kırsal yerleşimler daha çabuk değişime uğramaktadır (Avcı, 2016). Buradan yola çıkarak yapılan arazi çalışması ile çalışma alanının farklı bölgelerinde örnek alanlar seçilmiştir. Örnek alan seçiminde;

- ✓ Çevre koşullarına (bakı, eğim, rakım vb.) bağlı olarak gelişen,
- ✓ Geleneksel yerleşim dokusu karakterinde olan,
- ✓ Jeomorfolojik yapı ve üretim peyzajı temeline göre şekillenen kırsal yerleşimler dikkate alınmıştır.

Öngörülen seçim kriterleri doğrultusunda kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 7 farklı kırsal yerleşim tipi belirlenmiş ve her bir örnek alan tipolojik olarak sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda örnek alan olarak Maden (dağ köyü), Düzenli (etek köyü), Meşeli (orman köyü), Taşköprü (vadi köyü), Yamaçlı (yamaç köyü), Kocabey (kışla yerleşimi) ve Arsiyan (yayla yerleşimi) köy-köy altı yerleşim birimleri seçilmiştir.

Daha sonra seçilen örnek alanların kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin belirlenmesi amacıyla McClelland ve Keller (1999), Erdem (2012), Köse ve Şahin (2017), Tırnakçı (2018), Atik (2019) ve Melnick (2019)'un çalışmaları temel alınarak bölgeye göre revize edilen ve geliştirilen bir değerlendirme matrisi oluşturulmuştur. Bu değerlendirme matris kapsamında kırsal kültürel peyzaj özellikleri; yerleşim formu, mimari karakter, mimari yapı malzemesi, üretim peyzajı, ulaşım, tarihi yapılar, geleneksel değerler ve sınır elemanları ile ele alınmış ve her bir yerleşim alanı için kırsal kültürel peyzaj özelliklerinin işlendiği bir kimlik kartı oluşturulmuştur. Sonuç olarak ta Palang and Fry (2003), PECSRL (2006) ve Atik ve ark. (2013), Atik (2019)'in çalışmaları temel alınarak örnek alanlar temelinde elde edilen veriler, peyzajın kültürel ara yüzleri (geçmiş ve bugün arasında, insan ve doğa arasında, kültür ve mekan arasında, görünen ve görünmeyen arasında gerçekleşen etkileşimler) çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiş ve alanın geleneksel yerleşim dokusu, yerel mimarisi ve kırsal kültürel yaşam biçimlerinin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Taşköprü Köyü Kırsal Kültürel Peyzaj Özellikleri

Yerleşim tipi: Vadi köyü

Rakım: 1200m

Yerleşim formu: Dağınık formda evler birbirinden farklı uzaklıklarda birer, ikişer veya daha fazla sayıda araziye dağılmaktadır.

Üretim peyzajı: Yerleşim akarsu ve ana ulaşım ağına bağlı engebeli arazide kademeli olarak gelişim gösterdiği için vadi tabanında bulunan düz arazilerde tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Tarım parselleri ana ulaşım ağına ve akarsuya paralel şekilde uzanmaktadır. Tarım parselleri içerisinde tarım ürünlerinin depolandığı küçük mercekler bulunmaktadır.

Yapı karakteri ve malzemesi: Doğal çevre bileşenleri yapı karakterini etki etmiş, yapılar iki katlı, ahşap veya kütük yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Çatılarda alüminyum büz veya pedavra kullanılmaktadır. Alt kat ahır üst kat barınma amaçlı kullanılmaktadır. Her konutun bahçesi ahşap çit veya moloz yığma taş duvar ile sınırlandırılmıştır. Geleneksel konut karakteri zamanla değişmiş olsa da ahşap ve taş kullanılarak yapılan konutlar alan geneline hakimdir.

Ulaşım: Ana ulaşım yolu asfalt olup konutlar arası bağlantıyı sağlayan sokaklar patika ve stabilize dir.

Tarihi ve geleneksel değerler: Yerleşim alanı girişinde bir adet tarihi kale bulunmaktadır. Yerleşim alanı genelinde geleneksel yaşam şekli hakimdir (Çizelge 1)

3.2. Maden Köyü Kırsal Kültürel Peyzaj Özellikleri

Yerleşim tipi: Dağ köyü

Rakım: 1750m

Yerleşim formu: Dağlık arazi ve iklim şartları yerleşim kurgusunu etkilemiş, evler toplu formda engebeli arazide birbirine yakın şekilde konumlanmıştır.

Üretim peyzajı: Hayvancılık ve tarım üretim peyzajını oluşturmaktadır. Tarım arazileri konutlarla bir arada veya biraz uzakta küçük ve parçalı şekildedir.

Yapı karakteri ve malzemesi: Doğal çevre bileşenleri yapı karakterini etki etmiş, yapılar iki katlı, ahşap veya kütük yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Konut alanı içerisinde yer alan ve tarım ürünleri, odun vb. ürünlerin depolandığı geleneksel depolar (merekler) bulunmaktadır. Çatılarda alüminyum büz veya pedavra kullanılmaktadır. Alt kat ahır üst kat barınma amaçlı kullanılmaktadır. Köy genelinde geleneksel konut karakteri baskındır. Ayrıca tarım arazileri içinde veya konutlara yakın şekilde tarım ürünlerinin depolandığı yapı eklentisi gerekler bulunmaktadır.

Ulaşım: Ana ulaşım yolu stabilize olup konutlar arası bağlantı patika ve toprak yollarla sağlanmakta.

Tarihi ve geleneksel değerler: Yerleşim alanı girişinde bir adet tarihi kale bulunmaktadır. Yerleşim alanı genelinde geleneksel yaşam şekli hakim olup, bölgede gelenek ve göreneklerin yaşatılması amacıyla her yaz geleneksel yaylaya çıkış şenlikleri düzenlenmektedir (Çizelge 2).

3.3. Meşeli Köyü Kırsal Kültürel Peyzaj Özellikleri

Yerleşim tipi: Orman köyü

Rakım: 1650m

Yerleşim formu: Orman varlığı yerleşimin gelişiminde doğal sınırlayıcı olmuştur. Yerleşim ana ulaşım ağına bağlı dallanan ara yollar üzerinde ili veya üçlü bir araya gelen gruplar şeklinde gelişmiş, dağınık yerleşim formundadır.

Üretim peyzajı: Ormancılık, hayvancılık ve tarım üretim peyzajını oluşturmaktadır. Tarım alanları ana yola paralel şekilde eğimin az olduğu düzlüklerde biçimlenmiştir.

Yapı karakteri ve malzemesi: Yapılar iki katlı, ahşap veya kütük yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Çatılarda alüminyum büz veya pedavra kullanılmaktadır. Alt kat ahır üst kat barınma amaçlı kullanılmaktadır. Her konutun bahçesi ahşap çit veya moloz yığma taş duvar ile sınırlandırılmıştır. Geleneksel konut karakteri zamanla değişmiş betonun kullanılarak yapıldığı konutlar alan geneline hakim olmaya başlamıştır.

Ulaşım: Ana ulaşım yolu stabilize olup konutlar arası bağlantıyı sağlayan sokaklar patika ve topraktır.

Tarihi ve geleneksel değerler: Yerleşim alanı genelinde geleneksel yaşam şekli hakimdir (Çizelge 3).

3.4. Düzenli Köyü Kırsal Kültürel Peyzaj Özellikleri

Yerleşim tipi: Etek köyü

Rakım: 1500 m

Yerleşim formu: Orman varlığı yerleşimin gelişiminde doğal sınırlayıcı olmuştur. Yerleşim ana ulaşım ağına bağlı dallanan ara yollar üzerinde ikili veya üçlü bir araya gelen gruplar şeklinde gelişmiş, dağınık yerleşim formundadır.

Üretim peyzajı: Ormancılık, hayvancılık ve tarım üretim peyzajını oluşturmaktadır. Tarım alanları ana yola paralel şekilde eğimin az olduğu düzlüklerde konutlarla bir arada biçimlenmiştir.

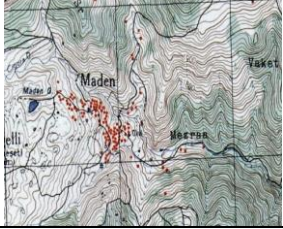
Yapı karakteri ve malzemesi: Yapılar iki katlı, ahşap veya kütük yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Çatılarda alüminyum büz kullanılmaktadır. Her konutun bahçesi ahşap çit veya moloz yığma taş duvar ile sınırlandırılmıştır. Geleneksel konut karakteri zamanla değişmiş betonun kullanılarak yapıldığı konutlar alan geneline hakim olmaya başlamıştır.

Ulaşım: Ana ulaşım yolu asfalt olup konutlar arası bağlantıyı sağlayan sokaklar stabilize dir.

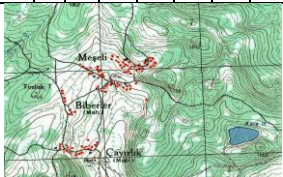
Çizelge 2. Maden Köyü kırsal kültürel peyzaj özelliklerini değerlendirme matrisi

Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteristiklerini Değerlendirme Matrisi																													
Yerleşimin tipi: Dağ Köyü		Tanımlama: Tarım ve hayvancılık üretim peyzajını oluşturmaktadır. Dağ varlığı yerleşim alanı için doğal sınırlayıcı olmuştur. Yapı grupları engebeli araziye takip eden şekilde kademeli olarak şekillenmiş, toplu yerleşim formunda gelişmiştir. Yapıları birbirine bağlayan yollar ve sokaklar eğime bağlı kıvrımlı ve dar, topraklı. Tarım arazileri konutlar ile bir arada bulunmakta, küçük ve parçalı şekildedir. İklim şartlarına bağlı orman ve çayır-mera vejetasyonu baskın arazi örtüsünü oluşturmaktadır. Konutlar iki katlı, ahşap karkas ve taş yığma sistemi ile eğim yönünde inşa edilmiştir. Bölgede gelenek ve görenekleri yaşatmak, farklı yerlerde yaşayan bölge halkıyla bir araya gelmek amacıyla her yaz geleneksel yaylaya çıkış şenlik ve festival yapılmaktadır.																											
Yerleşim adı: Maden		Yerleşim Formu		Mimari Karakter		Mimari Yapı Malzemesi				Üretim Peyzajı			Ulaşım			Tarihi Yapılar		Geleneksel Değerler			Sınır Elemanları								
Önem Derecesi	Izgara	Çizgisel	Dağınık	Toplu	Modern	Geleneksel	Karışık	Taş	Ahşap	Beton	Alüminyum	Tarım	Ormancılık	Hayvancılık	Turizm	Toprak Yol	Asfalt Yol	Patika	Stabilize Yol	Tarihi Yapı	Dini Yapı	Konut	Şenlikler	Festivaller	Beslenme Alışkanlıkları	Ahşap çit	Taş duvar	Yapay çitler	
Zayıf																													
Orta								x	x		x	x		x				x											
Baskın			x			x										x						x	x	x					

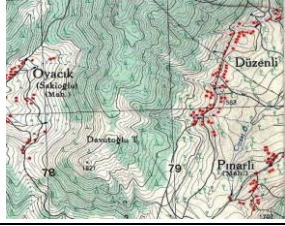
Çizelge 3. Meşeli Köyü kırsal kültürel peyzaj özelliklerini değerlendirme matrisi

Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteristiklerini Değerlendirme Matrisi																													
Yerleşimin tipi: Orman Köyü		Tanımlama: Ormancılık, tarım ve hayvancılık üretim peyzajını oluşturmaktadır. Orman varlığı doğal sınırlayıcı olmuştur. Yapı grupları ana sirkülasyon hattında dallanan ara yollar üzerinde bir araya gelen gruplar halinde dağınık yerleşim formundadır. Tarım alanları ana yola paralel şekilde biçimlenmiştir. Ana ulaşım yolu asfalt olup ara yollar stabilize. Konutlar iki katlı, ahşap karkas ve taş yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Her konut ve çevresi ahşap çit veya kuru moloz taş örgü duvar ile sınırlandırılmıştır. İklim şartlarına bağlı orman vejetasyonu baskın arazi örtüsünü oluşturmaktadır.																											
Yerleşim adı: Meşeli		Yerleşim Formu		Mimari Karakter		Mimari Yapı Malzemesi				Üretim Peyzajı			Ulaşım			Tarihi Yapılar		Geleneksel Değerler			Sınır Elemanları								
Önem Derecesi	Izgara	Çizgisel	Dağınık	Toplu	Modern	Geleneksel	Karışık	Taş	Ahşap	Beton	Alüminyum	Tarım	Ormancılık	Hayvancılık	Turizm	Toprak Yol	Asfalt Yol	Patika	Stabilize Yol	Tarihi Yapı	Dini Yapı	Konut	Şenlikler	Festivaller	Beslenme Alışkanlıkları	Ahşap çit	Taş duvar	Yapay çitler	
Zayıf																													
Orta								x	x		x	x		x				x				x							
Baskın			x			x										x			x			x				x	x		

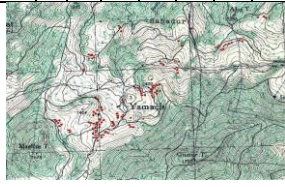
Çizelge 4. Düzenli Köyü kırsal kültürel peyzaj özelliklerini değerlendirme matrisi

Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteristiklerini Değerlendirme Matrisi																													
Yerleşimin tipi: Etek köyü				Tanımlama: Ormançılık ve tarımın üretim peyzajını oluşturduğu yerleşim alanı dağ eteklerinin alt kısmında düz arazilerde gelişmiştir. Dağ ve orman varlığı yerleşim alanı için doğal sınırlayıcı olmuştur. Yapıları birbirine bağlayan yollar asfalt, sokaklar ise stabilize. Yapı grupları topoğrafik yapıyla uyumlu şekilde arazi genelinde dağın formunda gelişmiş olup, etek sınırında bir birine yakın konumlanmıştır. Konut ve konut eklentileri topografya ile uyumlu olarak kademeli bir yapı oluşturmaktadır. Tarım arazileri konutlarla bir arada şekillenmiştir. Konutlar iki katlı, ahşap karkas ve taş yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Her konut ve çevresi ahşap çit veya kuru moloz taş örgü duvar ile sınırlanmıştır.																									
Yerleşim adı: Düzenli																													
Rakım: 1500 m																													
Önem Derecesi	Yerleşim Formu				Mimari Karakter			Mimari Yapı Malzemesi				Üretim Peyzajı			Ulaşım			Tarihi Yapılar		Geleneksel Değerler				Sınır Elemanları					
	Izgara	Çizgisel	Dağınık	Toplu	Modern	Geleneksel	Karışık	Taş	Ahşap	Beton	Alüminyum	Tarım	Ormançılık	Hayvancılık	Turizm	Toprak Yol	Asfalt Yol	Patika	Stabilize Yol	Tarihi Yapı	Dini Yapı	Konut	Şenlikler	Festivaller	Beslenme Aışkanlıkları	Ahşap çit	Taş duvar	Yapay çitler	
Zayıf																													
Orta	X				X		X			X				X					X										
Baskın		X			X		X	X		X	X	X			X										X	X	X		

Çizelge 5. Yamaçlı Köyü kırsal kültürel peyzaj özelliklerini değerlendirme matrisi

Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteristiklerini Değerlendirme Matrisi																													
Yerleşimin tipi: Yamaç köyü				Tanımlama: Hayvancılık, ormançılık ve tarım üretim peyzajını oluşturmaktadır. Yerleşimler dağın formunda yamaç üzerinde kademeli olarak gelişmiş, tarım arazileri ise eğimin az olduğu düzlüklerde konumlanmıştır. Orman varlığı ve vadi yamacının eğimi yerleşim alanı için doğal sınırlayıcı olmuştur. Ana ulaşım yolu stabilize, ara yollar toprak yoldur. Konutları birbirine bağlayan patikalar bulunmaktadır. Orman baskın arazi örtüsünü oluşturmakta ve yerleşimin içine doğru sızmaktadır. Konutlar iki veya tek katlı, ahşap karkas ve taş yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Konut ve çevresi ahşap çit veya kuru moloz taş örgü duvar ile sınırlanmıştır.																									
Yerleşim adı: Yamaçlı																													
Rakım: 1500 m																													
Önem Derecesi	Yerleşim Formu				Mimari Karakter			Mimari Yapı Malzemesi				Üretim Peyzajı			Ulaşım			Tarihi Yapılar		Geleneksel Değerler				Sınır Elemanları					
	Izgara	Çizgisel	Dağınık	Toplu	Modern	Geleneksel	Karışık	Taş	Ahşap	Beton	Alüminyum	Tarım	Ormançılık	Hayvancılık	Turizm	Toprak Yol	Asfalt Yol	Patika	Stabilize Yol	Tarihi Yapı	Dini Yapı	Konut	Şenlikler	Festivaller	Beslenme Aışkanlıkları	Ahşap çit	Taş duvar	Yapay çitler	
Zayıf																													
Orta							X			X				X					X			X							
Baskın		X			X		X	X		X	X	X			X		X								X	X	X		

3.6. Kocabey kışlası kırsal kültürel peyzaj özellikleri

Yerleşim tipi: Köy altı yerleşim / Kışla

Rakım: 1830 m

Yerleşim formu: Köylülerin yaylaya çıkmadan ve köye inmeden önceki 1-1,5 ayını geçirdiği köy altı yerleşim şeklidir. Konut- konut eklentileri olmadığı ve sert iklim koşulları sebebiyle toplu formda, kışlayı ikiye bölen ana ulaşım aksının hemen altında ve üstünde yayılış göstermektedir.

Üretim peyzajı: Hayvancılık ve hayvancılığa bağlı üretimler ile turizm oluşturmaktadır. Geleneksel Sahara şenliğinin bu kışlada yapılması turizmi canlı tutan önemli bir faaliyettir.

Yapı karakteri ve malzemesi: Daha basit yapı detayına sahiptir. Yapılar iki katlı, ahşap veya kütük yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Çatılarda alüminyum büz ve çok az sayıda hartama kullanılmaktadır. Geleneksel kışlak yapı karakteri zamanla değişmiş ancak yine de ahşap ve taşın kullanıldığı yapılar oldukça fazladır. Bazı kışlakların çevresinde ahşap çit ve yığma moloz taş duvarlar sınır elemanı olarak kullanılmaktadır.

Ulaşım: Ana ulaşım yolu asfalt olup kışlaklar arası bağlantıyı sağlayan sokaklar topraktır.

Tarihi ve geleneksel değerler: Yerleşim alanı genelinde geleneksel kışla yaşam şekli hakimdir. Ayrıca bölgede gelenek ve göreneklerin yaşatılması amacıyla her yaz geleneksel ulusal düzeyde Sahara pancar şenliği düzenlenmektedir (Çizelge 6).

3.7. Arsiyan yaylası kırsal kültürel peyzaj özellikleri

Yerleşim tipi: Köy altı yerleşim / Yayla

Rakım: 2178 m

Yerleşim formu: Köylülerin haziran ve eylül ayları arasında 4 ayını geçirdiği köy altı yerleşim şeklidir. Konut- konut eklentileri olmadığı ve sert iklim koşulları sebebiyle toplu formda bir gelişim göstermektedir. Dağ varlığı yerleşimin gelişiminde doğal sınırlayıcı olmuştur. Konut- konut eklentileri olmadığı ve sert iklim koşulları sebebiyle toplu formda, topoğrafyaya uygun kademeli olarak toplu formda gelişmiştir.

Üretim peyzajı: Hayvancılık ve hayvancılığa bağlı üretimlerden oluşturmaktadır.

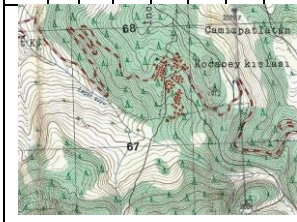
Yapı karakteri ve malzemesi: Daha basit yapı detayına sahiptir. Yapılar iki katlı, ahşap veya kütük yığma sistemi ile inşa edilmiştir. Çatılarda alüminyum büz ve çok az sayıda hartama kullanılmaktadır. Geleneksel kışlak yapı karakteri zamanla değişmiş ancak yine de ahşap ve taşın kullanıldığı yapılar oldukça fazladır. Bazı kışlakların çevresinde ahşap çit ve yığma moloz taş duvarlar sınır elemanı olarak kullanılmaktadır.

Ulaşım: Ana ulaşım yolu stabilize olup kışlaklar arası bağlantı patika ve toprak yollarla sağlanmaktadır.

Tarihi ve geleneksel değerler: Yerleşim alanı genelinde geleneksel kışla yaşam şekli hakimdir (Çizelge 7).

Çizelge 6. Kocabey kışlası kırsal kültürel peyzaj özelliklerini değerlendirme matrisi

Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteristiklerini Değerlendirme Matrisi																											
Yerleşimin tipi:		Tanımlama: Hayvancılık üretim peyzajını oluşturmaktadır. Kırsal yerleşim ile yayla yerleşimi arasında bir yerleşim şeklidir. Yapılaşma konut eklentileri olmadığı için toplu yerleşim formunda gelişmiştir. İklim şartlarına bağlı çayır-mera vejetasyonu ve orman vejetasyonu baskın arazi örtüsünü oluşturmaktadır. Kışlak evleri daha basit yapı detayında sahip olup, alüminyum çatı, iki katlı blok yığma sistemindedir. Alt kat ahır üst kat barınma olarak kullanılmaktadır. Yapıların dış mekan kullanımını ahşap çitlerle sınırlandırılmıştır. Ana ulaşım ağı asfalt olup kışlak konutlar arası ulaşım toprak yoldur. Kışlak konut özellikleri zamanla değişmiş olsa da ahşap ve taş kullanılarak yapılanların sayısı oldukça fazladır. Her yaz yaylalara çıkışın başlangıcı olan temmuz ayında yöre halkının dinlenmesi ve gelenek ve göreneklerin yaşatılması amacıyla Sahara Pancar Şenliği düzenlenmektedir.																									
Yerleşim adı:		Mimari Karakter		Mimari Yapı Malzemesi				Üretim Peyzajı				Ulaşım				Tarihi Yapılar		Geleneksel Değerler			Sınır Elemanları						
Kocabey		Önem Derecesi	Yerleşim Formu	Modern	Geleneksel	Karışık	Taş	Ahşap	Beton	Alüminyum	Tarım	Ormancılık	Hayvancılık	Turizm	Toprak Yol	Asfalt Yol	Patika	Stabilize Yol	Tarihi Yapı	Dini Yapı	Konut	Şenlikler	Festivaller	Beslenme Alışkanlıkları	Ahşap çit	Taş duvar	Yapay çitler
Rakım:		İzgara	Cizgisel	Dağınık	Toplu																						
1830 m																											
					X	X			X			X	X														
				X			X	X		X					X	X					X	X	X		X	X	

Çizelge 7. Arsiyan yaylası kırsal kültürel peyzaj özelliklerini değerlendirme matrisi

Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteristiklerini Değerlendirme Matrisi																																
Yerleşimin tipi:		Tanımlama: Hayvancılık ve hayvancılığa bağlı üretim, üretim peyzajını oluşturmaktadır. Orman sınırı üzerinde olmaları sebebiyle dağ varlığı yayla yerleşimi için doğal sınırlayıcı olmuştur. Yapılaşma konut eklentileri olmadığı için toplu yerleşim formunda gelişmiştir. İklim şartlarına bağlı çayır-mera vejetasyon baskın arazi örtüsünü oluşturmaktadır. Yayla evleri daha basit yapı detayında sahip olup, alüminyum çatı, iki katlı blok yapı sistemindedir. Alt kat ahır üst kat barınma olarak kullanılmaktadır. Yapıların dış mekan kullanımını ahşap çitlerle sınırlandırılmıştır. Genel ulaşım ağı stabilize ve toprak yollardan oluşmaktadır.																														
Yayla																																
Yerleşim adı:																																
Arsiyan																																
Rakım:																																
2178 m																																
Önem Derecesi	Yerleşim Formu				Mimari Karakter				Mimari Yapı Malzemesi				Üretim Peyzajı				Ulaşım				Tarihi Yapılar		Geleneksel Değerler				Sınır Elemanları					
	Izgara	Cizgisel	Dağınık	Toplu	Modern	Geleneksel	Karışık	Taş	Ahşap	Beton	Alüminyum	Tarım	Ormancılık	Hayvancılık	Turizm	Toprak Yol	Asfalt Yol	Patika	Stabilize Yol	Tarihi Yapı	Dini Yapı	Konut	Şenlikler	Festivaller	Beslenme	Ahşap çit	Taş duvar	Yapay çitler				
Zayıf																																
Orta																																
Baskın				X		X		X	X		X			X		X						X			X							

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırsal kültürel peyzaj karakteri, yerleşimin doğal peyzaj ile olan ilişkisi ve insan müdahalesi sonucu oluşmuş (sosyo-kültürel özellikler, geleneksel yaşam şekli, yapısal unsurlar vb.) somut değerlerin etkileşimi sonucu oluşmakta ve gelişmektedir. Kırsal peyzaj karakterlerinin en belirleyici unsurları arasında kırsal yerleşimler yani köyler gelmektedir. Geleneksel alan kullanım modelleri ve yapıların yanında doğal yapıya uyumun en ilginç örneklerini sergileyen köy yerleşimleri kırsal peyzajların en önemli unsurlarıdır (Balta, 2018). Sosyal ve kültürel yapı, kırsal mekanı kullanma biçimleri, doğal kaynakları ve ekolojik bilgiyi kullanan ekonomik üretim biçimleri ve tekniklerinin kırsal arazi üzerinde oluşturduğu izler kırsal peyzajların önemli kimlik belirleyicileridir (Erdem, 2017).

Çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesinin kuzeydoğusunda, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Gürcistan olmak üzere üç farklı kültüre sınır olan, Doğu Karadeniz iklimi ile Doğu Anadolu karasal iklimin geçiş bölgesinde yer alan ve bu nedenle zengin kültürel ve doğal peyzaj değerlerine sahip Şavşat İlçesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Kırsal peyzajın mihenk taşı oluşturan kırsal yerleşimler (köyler); doğal çevrenin insan müdahalesi sonucu şekillenen, bölgede ulaşılabilir yapı malzemeleri ile inşa edilen geleneksel konut, konut eklentileri ve bahçeleri ile organik yapıda gelişen alanlardır. Kırsal kültürel peyzajlar beslenme ve barınma başta olmak üzere insanoğlunun hayatta var olma çabası ile başlayan ve farklı karakterler ile geçmiş – bugün, kültür – mekan, insan – doğa arasındaki etkileşimler ile özgün ve nadir örnekleri ile süreçlere, ürünlere dönüşmektedir (Atik, 2019). Bu bağlamda kültürel ara yüzler geçmiş ve bugün arasında, insan ve doğa arasında, kültür ve mekan arasında, görünen ve görünmeyen arasında gerçekleşen etkileşimler çerçevesinde değerlendirildiğinde her bir ara yüz kırsal kültürel peyzaj özelliklerine kendine özgü karakter kazandırmakta ve her bir kırsal kültürel peyzaj özelliği arayüz etkileşimi ile öne çıkmaktadır (Tablo 1).

Çalışma kapsamında zengin doğal ve kültürel değerlerin şekillendiği yerleşim dokusu, üretim peyzajı, mimari yapı ve yapı malzemeleri, gelenek ve görenekler, tarihi değerler konusundaki çeşitlilik incelenmiştir. Çalışma alanının büyüklüğü sebebiyle Şavşat İlçesi'nde yer alan kırsal yerleşimlerden jeomorfolojik yapı ve üretim peyzajı çerçevesinde eleme yapılarak nitelikleriyle çeşitlilik gösteren 5 köy ve 2 köy altı yerleşim örnek kırsal yerleşimler olarak seçilmiştir. Bunlar; dağ köyü (Maden köy), etek köyü

(Düzenli köy), orman köyü (Meşeli köyü), vadi köyü (Taşköprü köyü), yamaç köyü (Yamaçlı köyü), kışlak (Kocabey kışlası) ve yayla (Arşayan yaylası) dır.

Örnek alanların yerleşim dokusu ve yerel mimarisi analiz edildiğinde kırsal kültürel peyzaj değerlerinin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

- ✓ Kırsal kültürel peyzajların en nitelikli örnekleri olan geleneksel yapıların mimari karakteri bölgenin turizm ile olan ilişkisi dikkate alınarak korunmalı, geleneksel yapı mimari tipolojisi çıkarılmalı ve yeni yapıların bu tipolojiye göre inşası zorunlu tutulmalıdır.
- ✓ İlçe genelinde ulaşımın daha kolay olduğu yerleşim birimlerinde geleneksel yerleşim dokusu özelliğini kaybetmeye başlamış, içerisinde yerel malzemelerle inşa edilen geleneksel konut örnekleri gün geçtikçe azalmaya başlamıştır. Bu bağlamda yapılarda kullanılan malzemelerin ve uygulanan tekniklerin geleneksel dokuya uygun olması zorunlu tutulmalıdır.

Yapılarda veya bahçe sınır elemanlarında moloz taş ve ahşabın dışındaki materyal seçimleri geleneksel kimliği bozarak uygun olmayan görünümünün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle yapı birimine veya sınır elemanlarına yapılacak müdahaleler mülk sahiplerinin kendi inisiyatifine bırakılmamalıdır.

Tablo 1. Şavşat İlçesi kırsal kültürel peyzaj ara yüzleri

Ara Yüzler	İçeriği	Kültürel Değeri	Etkileşimi	Kırsal Kültürel Peyzaj Karakteri	Görseller
Geçmiş ve Bugün Arasında	Geçmiş ve bugün arasındaki ara yüzler kültürel peyzajlara zaman derinliği katmaktadır.	Gelenekler, görenekler ve kültürel değerler	Zaman Derinliği	Bölgede tarım aile tipi işletme şeklinde yapılmaktadır. Geleneksel yöntemlerle yapılan hasat edilen tarım ürünleri merak adı verilen yöreye özgü konut eklentilerine depolanmaktadır.	
İnsan ve Doğa Arasında	İnsan ve doğa arasındaki ara yüzler peyzajdaki süreçleri ve ürünlerin anlaşılmasını sağlar	Yöreye özgü geleneksel yapılar	Süreçler ve Ürünler	Doğu Karadeniz kırsal kültürel peyzajları insanın doğadan yararlanma çabası ve müdahalesi ile oluşmuş ve günümüzde geleneksel kırsal peyzajların önemli unsurlarıdır. Doğaya göre biçimlenmiş yerleşim formu, mimari karakter, geleneksel yaşam şekli hala devam etmektedir.	
Kültür ve Mekan Arasında	Kültür ve mekan arasındaki ara yüzler peyzajdaki kültürel kimliği ve sadece söz konusu peyzaja ait farklılıkları tanımlamayı mümkün kılar	Kırsal peyzajdaki desenler, arazi kullanım şekilleri ve yöresel mimari	Peyzajda Kimlik ve Nadirlik	Bölgede geleneksel yaşam biçimiyle şekillenmiş yüksek dağlık alanlara yapılan kışlak ve yayla yerleşimleri kültür-mekan etkileşiminin bir sonucu olarak günümüzde halen varlığını sürdürmektedir.	
Görünen ve Görünmeyen Arasında	Görsel, ruhsal ve manevi değerler arasındaki arazi yüzler peyzajın görsel karakterine atfedilen inanışlar ve peyzajın nasıl algılandığı ve yorumlandığının bilgisini sunar	Manevi kültürel değerler	Karakterlerde ki Görsellik ve Özgünlük	Bölgenin farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması hem tarihi yapılarda hem de folklorik değerler ve ritüeller de çeşitlilik sunmaktadır	

- ✓ Çalışma alanı genelinde kırsal yerleşimlere olan ulaşım biçimi, genişliği ve niteliği (stabilize, toprak vb.) kırsal karaktere uygun olmalıdır.
- ✓ Kendine özgü doğal ve kültürel peyzaj kaynak değerleri ile Şavşat turizm bakımından yüksek potansiyele sahiptir. Bölgenin turizm açısından cazibe merkezi haline gelmesiyle turistlerin gereksinimlerinin karşılanması amacıyla yapılacak tesisler mevcut dokuyla uyuşmayan yeni dokuların gelişmesine neden olacak, dolayısıyla bu durum fiziksel ve sosyal yapıda değişimlere neden olacaktır.

Bu nedenle kırsal yerleşimlerin mevcut kırsal kültürel kimliğinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla peyzaj kimliği odaklı koruma ve geliştirme rehberleri oluşturulmalıdır.

- ✓ Tarihi değerlere sahip kırsal yerleşimler bölgenin tarihi dokusunu sergilemek adına yapılacak röleve ve restorasyon çalışmaları ile ön plana çıkarılmalıdır.

Sonuç olarak çalışma kapsamında örnek alanların her birine ayırt edici nitelik kazandıran peyzaj özellikleri belirlenmiştir. Kırsal kültürel peyzaj özellikleri ve alan kullanım biçimleri rehberlerin oluşturulmasında gerekli olan bilgilerin elde edilmesinde kılavuz olacaktır. Bölgenin genel karakteristiğinin ön plana çıkarılmasında oluşturulan bu rehberler önemli katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Akdoğu, G. 2014. Kentleşme Sürecinde Kırsal Yerleşmelerde Yaşanan Peyzaj Değişimlerinin İrdelenmesi. TC İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Atik, M., Bell, S., Erdoğan, R. 2013. Understanding Cultural Interfaces in the Landscape: a Case study of Ancient Lycia in the Turkish Mediterranean. *Landscape Research* 38 (2): 222-242.

Atik, M., 2019. Antalya Akdeniz Örnekleri İle Kırsal Kültürel Peyzaj Karakterleri, *Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi* (1), s:18-25

Avcı, Ü., 2016. Kırsal Kültürel Peyzajlarda Yerleşim Dokusu ve Geleneksel Konut Tipi Analizi: Antalya Korkuteli Örneği. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Balta, S., 2018. Köy Tasarım Rehberlerinin Hazırlanmasında Kırsal Peyzaj Karakterlerinin Yeri: Antalya Elmalı Örneği, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Council of Europe, 2000. The European Landscape Convention (STE n°176). <http://www.coe.int> (Erişim 20.12.2019)

Cullotta, S., Barbera, G., 2011. Mapping traditional cultural landscapes in the Mediterranean area using a combined multidisciplinary approach: Method and application to Mount Etna (Sicily; Italy), *Landscape and Urban Planning* 100 (2011) 98–108

Dirik, H. 2005. Kırsal Peyzaj Planlama ve Uygulama İlkeleri. İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi Müdürlüğü, İstanbul Yayın No.4559.

Eminağaoğlu, Z., Çevik, S., 2005. Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım ve Planlama Politikalarının Bölgesel Ölçek İçinde Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 2:72-81.

Erdem, M., 2012. Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matrisi Önerisi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Erdem Kaya, M. 2017. Kırsal Peyzaj ve Tasarımı Üzerine. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul, <https://xxi.com.tr/i/kirsalpeyzaj-ve-tasarimi-uzerine> (Son erişim tarihi: 02.01.2020)

Erdoğan, A., Turgut, H., 2013. Kültürel Peyzaj Kapsamında Anadolu Türk Kültüründe Bitkilerin Algılanması Ve Geleneksel Türk El Sanatlarında Motif Olarak Kullanılması, İSTYAM, İstanbul, 377-385

Gottfried, H. 1996. Corridors of Value Rural Land in Rural Life. *Rural Development Perspectives* 12 (1): 11-14.

Gürsel, Y.(1993)Değişme Koşullarında Kimlik-Meşrutiyet-Etik, Türkiye Mimarlığı Sempozyumu II: Kimlik Meşrutiyet-Etik, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 7-9 Ekim, s.38-42.

Hough, M., 1990. Out of Place: Restoring Identity to the Regional Landscape. New Haven, CT: Yale University Press

İzbirak, R. (1984). Türkiye, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

Karabağ, S. ve Şahin, S., 2011. Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Gazi Kitabevi, Ankara

- Kiper, T. 2013. Kentsel ve Kırsal Alanların Planlanmasında Kimliğin Rolü. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 6 (2): 69-73.
- Köse, Y., Şahin, Ş., 2017. Bir Kırsal Yerleşim Olarak Evciler Mahallesi Peyzaj Özellikleri, Ankara Araştırmaları Dergisi, 5 (2): 257-272.
- Lynch, K. 1960. The Image of The City. MIT Press, Massachusetts.
- McClelland, L.F., Keller J.T. 1999. Guidelines for Evaluating and Documenting Rural Historic Landscapes. National Register Bulletin, U.S. Department of the Interior National Park Service Cultural Resources, USA
- Melnick, R., 1983. Protecting Rural Cultural Landscapes: Finding Value in the Countryside. Landscape Journal, Vol. 2, No. 2 (Fall 1983), pp. 85-96
- Özgür, M.E., 2010. Yerleşme Coğrafyasına Giriş. Ankara Üniversitesi Coğrafya Bölümü Ders Notları, 142s.
- Palang, H., Fry, G. 2003. Landscape interfaces. In: Palang, H., Fry, G. (Eds.), Landscape Interfaces. Cultural heritage in changing landscapes, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, pp 1–14.
- PECSRL, 2006. European rural future: Landscape as an interface, 22nd Conference of the Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape, 4–9 September, Berlin/Brandenburg, http://www.geog.fuberlin.de/*pecsrl/index.html (Son Erişim Tarihi: 02.01.2020)
- Resmi Gazete, 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. Resmi Gazete tarih 10.06.2003, Kanun No 4881, <http://www.basbakanlik.gov.tr> (Erişim 20.12.2019).
- Tırnakçı, A., Özer, S., 2018, Determining landscape character areas and types in district scale: the sample of Artvin-Şavşat-Turkey. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg., 49 (1): 53-66.
- UNESCO, 2019. World Heritage Cultural Landscapes. WHC-World Heritage Centre, <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> (Erişim 03.12.2019)
- Village Design Guide. 2020. Village Design Guide Supplementary Planning Document. <https://www.sstaffs.gov.uk/doc/171671/name/AdoptedVillageDesignGuideAdoptedVersion.pdf> [Son erişim tarihi: 01.01.2020]